

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ŞƏKİ-ZAQATALA İQTİSADI RAYONUNUN BİBLİOQRAFİK İNFORMASIYA TƏMİNATININ MÜASİR VƏZİYYƏTİ

Xəlil İsmaylov

Əməkdar mədəniyyət işçisi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının həqiqi üzvü, tarix üzrə elmlər doktoru, professor
E-mail: kh.Ismailov@mail.ru

Daşqın Məhəmmədli

Kitabxana resursları və informasiya axtarış sistemləri kafedrasının müəllimi
E-mail: dashqin.muhammedli@mail.ru

Современное состояние обеспечение библиографической информации Шекинско-Загатальского экономического района Азербайджанской Республики

Статья посвящена предоставлению библиографической информации населению Шеки-Загатальского экономического района Азербайджанской Республики. Здесь особенности организации библиографической деятельности в региональных библиотеках интерпретируются в соответствии со структурно-функциональной характеристикой библиографической информации. Статья также включает региональные исследования, их научно-теоретические и методологические параметры, научно-библиографические особенности, которые играют важную роль в библиографической информационной системе Шеки-Загатальского экономического региона.

The Modern situation of the bibliographic information provision of Shaki-Zagatala economic region of Azerbaijan Republic

The article deals with the bibliographic information provision of the population of Shaki-Zagatala economic region of the Republic of Azerbaijan. Here, the features of the organization of bibliographic activity in regional libraries are interpreted according to the structural-functional characteristic of bibliographic information. The article is analysed regional studies, their scientific-theoretical and methodological parameters, scientific and bibliographic features, which play an important role in the bibliographic information system of Shaki-Zagatala economic region.

Açar sözlər: Şəki-Zaqatala iqtisadi regionu, bibliografik informasiya, bibliografik fəaliyyət, iqtisadi rayon, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi, bibliograf, kitab, oxucu, informasiya xidməti, kitabxana xidməti

Ключевые слова: Шаки-Загатальский экономический район, библиографическая информация, библиографическая деятельность, экономический регион, Централизованная библиотечная система, библиограф, книга, читатель, информационная служба, библиотечное обслуживание

Key words: Shaki-Zagatala economic region, bibliographic information, bibliographic activity, economic region, Centralized Library System, bibliographer, book, reader, information service, library service

Giriş. Azərbaycan Respublikası Regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı dövlətimizin önəm verdiyi prioritet sahədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İ.Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008)” [3] respublikamızın kütləvi informasiya vasitələrində, elmi-tədqiqatlarda geniş əks olunmuş, çoxlu sayda müxtəlif materiallar çap edilmiş və onları toplu şəkildə əks etdirən, oxuculara məlumat verən bibliografik informasiya mənbəyinin yaradılmasına ehtiyac yaranmışdır.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının “Diyarşünaslıq elmi bibliografiya” şöbəsi regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı “Azərbaycan Respublikası Regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı: bibliografik göstərici” adlı bibliografik vəsaitin II buraxılışını çap etmişdir. Bibliografik informasiya mənbəyinin I buraxılışı 2004-2006-cı, II buraxılışı isə 2007-2008-ci illəri əhatə edir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin və M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının birgə layihəsi olan bu mövzu xarakterli bibliografik informasiya mənbəyinin tərtibçiləri M.Vəliyeva, M.İbrahimova, ixtisas redaktoru prof.K.Tahirov, redaktoru G.Səfərəliyevadır [15, s.88].

Bibliografik göstəricidə əks olunmuş 2727 adda mənbə IV fəsil və müxtəlif altbölmələr daxilində xronoloji ardıcılıqla, daxilə isə əlifba gözlənilməklə qruplaşdırılmışdır.

Məsələnin qoyuluşu.“Azərbaycan Respublikası Regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)” adlanan I fəsildə əvvəlcə sahə üzrə prezidentin Fərmanının, Dövlət Proqramı, Azərbaycan Respublikasının qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərman və sərəncamları, Regionların sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsinə dair əlavə tədbirlər haqqında, Dövlət Proqramının icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Nazirlər kabinetinin qərarları, müxtəlif sektorlar üzrə ölkə prezidentinin sədrliyi ilə keçirilmiş müşavirələr, iclaslar, Azərbaycan Respublikası Nazirlər kabinetinin iclaslarına dair mətbuatda dərc olunmuş mənbələr, “Azərbaycan Respublikası Regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)” icrasının yekunlarına həsr olunmuş konfrans haqqında mənbələr və b. bu kimi məsələlər üzrə mətbuatda dərc olunmuş mənbələrin tarixi xronoloji ardıcılıqla öz əksini tapmışdır.[14, s.99].

“Dövlət Proqramının icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin regionlara səfəri” adlanan II fəsildə mənbələr iqtisadi rayonlar üzrə qruplaşdırılmış və iqtisadi rayonlar üzrə mənbələrin verilməsində Proqramda verilmiş ardıcılıq əcəc götürülmüşdür.

Məsələnin izahı.Bu fəsildə 9 iqtisadi rayon- Abşeron iqtisadi rayonu, Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu, Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu, Aran iqtisadi rayonu, Lənkəran iqtisadi rayonu, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu, Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu, Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu, Naxçıvan iqtisadi rayonu və hər iqtisadi rayonun tərkibinə daxil olan şəhər və rayonlar üzrə nəşr olunmuş mənbələrin düzülüşündə xronoloji ardıcılıq əsas götürülmüşdür.[1;2;3].

Bibliografik vəsaitin monitorinqi onu deməyə əsas verir ki, bu iqtisadi rayonlar içərisində ən böyüyü Aran iqtisadi rayonudur və onun tərkibinə Ağcabədi, Ağdaş, Beyləqan, Bərdə, Biləsuvar, Göyçay, Hacıqabul, İmişli, Kürdəmir, Neftçala, Saatlı, Sabirabad, Salyan, Ucar, Zərdab kimi 15 rayon və Əli Bayramlı, Mingəçevir, Yevlax şəhərləri daxildir. Bibliografik vəsaitdən ölkə prezidentinin bu iqtisadi rayona səfəri ilə bağlı 110-dan artıq mənbə haqqında informasiya almaq olar.[13, s.102].

Bibliografik informasiya mənbəyinin III fəslı “Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair monoqrafiya və tədqiqatlar” adlanır. Bu fəsil “Kitablar” və “Dissertasiyalar: namizədlik və doktorluq” adlı iki altbölmədən ibarətdir. “Kitablar” altbölməsində sahə üzrə 2007-2008-ci illərdə nəşr olunmuş 17 adda, monoqrafiya, dərslik, dərs vəsaiti, statistik məcmuə və digər kitablar haqqında bibliografik informasiya verilir. Kitablara annotasiyanın verilməsi vəsaitin elmi dəyərini artırır və bibliografiyalaşdırmanın metodikasına uyğundur.[16, s.6].

“Dissertasiyalar: namizədlik və doktorluq” adlı ikinci altbölmə haqqında onu demək olar ki, sahə geniş elmi-tədqiqata cəlb olunmuş və bibliografik göstəricidən 2007-2008-ci illərdə müdafiə olunmuş 17 elmlər namizədi və 1 elm doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiya işinin avtoreferatı haqqında bibliografik informasiya əldə etmək olar.[15, s.96].

“Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2007-2008-ci illər)” haqqında qəzet və jurnallarda dərc olunmuş materiallar” adlanan IV fəsil üç altbölmədən ibarətdir. “Ümumi məzmunlu materiallar.Jurnal məqalələri”; “Qəzet məqalələri”; “Regionlar üzrə”. [15, s.97].

“Ümumi məzmunlu materiallar. Jurnal məqalələri” adlanan birinci altbölmədə “Dövlət Proqramı” ilə bağlı Azərbaycanda 2007-2008-ci illərdə nəşr olunan “İqtisadiyyat və audit”, “Yeni iqtisadiyyat”, “Audit”, “Maliyyə və uçot”, “İqtisadiyyat və həyat”, “Qanun”, “Dirçəliş” XXI əsr” jurnallarında dərc olunmuş 44 adda ümumi xarakterli məqalə haqqında bibliografik informasiya xronologiya üzrə daxildə isə əlifba gözlənilməklə verilmişdir.[19, s.273].

“Qəzet məqalələri” adlı ikinci altbölmədə ölkə mətbuatında –“Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Azərbaycan”, “İki sahil”, “Səs”, “Paritet” və b. qəzetlərdə dərc olunmuş 208 məqalə illər üzrə, daxildə əlifba gözlənilməklə təsvir edilmişdir.

“Regionlar üzrə” altbölməsində regionların əlifbası üzrə qruplaşdırma aparılmış, respublikamızın şəhər və rayonunu əhatə edən 73 yarımölmə ayrılmış, 865 təsvirin düzülüşündə əlifba prinsipinə əməl olunmuşdur. [19, s.274].

Göstəricinin bibliografik təhlili onu deməyə əsas verir ki, bu fəsil göstəricinin informasiya potensialı zəngin olan fəslidir, burada 2118 mənbənin bibliografik təsviri verilir və vəsaitdə regionlar haqqında ancaq mərkəzi mətbuatda dərc olunmuş mənbələr əsas götürülmüşdür. Hər iqtisadi rayonun özünün mətbuat orqanında sahə üzrə dərc olunmuş mənbələrin də vəsaitdə əks olunması göstəricinin diyarşünaslıq xarakterini artırardı.

Vəsaitin axtarış imkanlarını artırmaq, ondan istifadəni asanlaşdırmaq üçün iki köməkçi aparat – “Müəlliflərin əlifba göstəricisi” və “Coğrafi adlar göstəricisi” tərtib olunmuşdur. Birinci köməkçi aparat müəllif üzrə axtarışı asanlaşdırırsa, ikinci köməkçi aparat respublikamızın regionları ilə bağlı mənbələrin müəyyənləşdirilməsinə yardım edir.

Biblioqrafik göstərici ictimai istiqamətinə ümumi, funksional-məqsəd və xronoloji əlamətə görə retrospektiv, biblioqrafiyalaşdırma obyektininə məzmun əlamətinə görə sahəvi göstəricidir. Biblioqrafik göstəricidə istər vəsaitin quruluşu, istərsə də ilkin sənədlərin təsviri biblioqrafiyalaşdırmanın metodikasına uyğundur I və II cildlərinin toplu halında tərtib olunub ictimaiyyətə təqdim olunması gərgin, kollektiv əməyin məhsuludur. “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008)” ilə bağlı nəşr olunmuş sənədlərin toplu halında cəmiyyətə təqdim olunması, bütövlükdə sahənin biblioqrafik informasiya təminatını həyata keçirir və ölkə rəhbərliyinin sosial-iqtisadi siyasətinə xidmət edir.[20].

Beləliklə, bütün yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq, belə bir qənaətə gəlirik ki, «Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009- 2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı üzrə Dövlət Proqramı»nın, «Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı»nın, «Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamının qəbul edilməsindən sonra regionların sosial-iqtisadi inkişafına qayğı və diqqət artmışdır. Regionlarda bir sıra sənaye və istehsal sahələrinin yaradılması sahəsində işlər sürətlə davam edir və təbiidir ki, bu da regionların kitabxana-biblioqrafiya təminatının keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasını tələb edir.

Azərbaycan Respublikasında 11 iqtisadi rayon var. Onlardan biri də Zaqatala-Şəki iqtisadi rayonudur. Zaqatala-Şəki iqtisadi rayonunda zəngin kitabxana-biblioqrafiya resursları yaradılmışdır və bütövlükdə regionun informasiya təminatında bu resurslar mühüm rol oynayır. Zaqatala-Şəki iqtisadi rayonunun MKS-lərinin metodika-biblioqrafiya şöbələri soraq biblioqrafik aparatının yaradılmasında, biblioqrafik informasiya, soraq biblioqrafiya xidmətində, müxtəlif məzmun və formaya malik biblioqrafik vəsaitlərin tərtibində, filiallara metodik rəhbərlikdə, kitabxananın tövsiyə biblioqrafik fəaliyyətində yaxından iştirak edir, biblioqrafik biliklərin təbliğində mühüm işlər görürlər. Zaqatala-Şəki iqtisadi rayonunun MKS-lərinin biblioqrafiya şöbələri soraq və biblioqrafik nəşrlər fondunu komplektləşdirir, filiallarda aparılan biblioqrafiya işə köməklik göstərir, yeni informasiya kommunikasiya texnologiyalarının kitabxanaya tətbiqi sahəsində mühüm işlər görürlər. [20].

Nəticə. Beləliklə, yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq qeyd edək ki, Zaqatala-Şəki iqtisadi rayonunun Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində biblioqrafik işin daha səmərəli aparılması üçün aşağıdakı tövsiyələrin nəzərə alınması da daha məqsədəuyğun olardı:

-Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunun MKS-ləri üzrə koordinasiya mərkəzinin yaradılması, bu region üzrə aparılan biblioqrafik işlərin koordinasiya edilməsi, qarşılıqlı əlaqələrin qurulması, Kitabxanalararası abonement (KAA) xidməti sahəsində işin daha da canlandırılması;

-Məlumat bülletenlərinin operativ nəşri, istifadəçilərə, idarə və müəssisələrə ən qısa zamanda çatdırılmasının təmin edilməsi;

-Soraq-biblioqrafiya və biblioqrafik informasiya xidmətinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, virtual xidmət üsullarının yaradılması, bu məqsədlə oxucu qruplarının daha dəqiq təsnifləşdirilməsi, tələbatlarının daha dəqiq öyrənilməsi;

- Yeni informasiya kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana işçilərinə öyrədilməsi üçün mütəxəssislərin dəvət olunması, treyninqlərin təşkili, təlim-tədris mərkəzinin yaradılması, elektron kataloqun təşkili məsələlərinin sürətləndirilməsi və s.

Beləliklə, ümüd etmək istəyirik ki, bu tədbirlərin görülməsi sayəsində Azərbaycan Respublikasının Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunun MKS-lərində kitabxana-biblioqrafiya işi daha da sürətlənəcək, region əhalisinin biblioqrafik informasiya təminatı optimallaşacaq, region üzrə biblioqrafik resursun yaradılması sahəsində və yeni informasiya kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana-biblioqrafiya proseslərinə tətbiqi sahəsində işlər daha da sürətlənəcəkdir.

Ədəbiyyat

Azərbaycan dilində

1. «Azərbaycan Respublikasında kitabxana - informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı»// Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi- nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal.-2008.-№ 2.-s.6-29.
2. «Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial- iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004- 2008-ci illər)»// Azərbaycan.- 2004.- 11 fevral.
3. «Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009- 2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı».-Bakı: Nurlar, 2009.-184 s.
4. Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya sənəd informasiya tələbatının ödənilməsində mühüm vasitədir // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal, 2004, №1, s.82-87.
5. Əliyev Z.H.Biblioqrafik informasiya və onun elmi mahiyyəti // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal. 1998, №1, S.19-27.
6. Əliyev Z.H. “Müasir biblioqrafik fəaliyyətin təşkili, inkişafı və tətbiqi məsələləri” // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal.-2009.-№1.-s.91-98.
7. Xələfova S.A. Elektron kataloqlar informasiya axtarış sistemində.-Metodik göstəriş. B.: 2010.-124 s.
8. “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu// “Azərbaycan” qəzeti.-4 aprel.-.2-3.
9. İsmayılov X.İ. Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000): (Monoqrafiya).B.: 2000.-440 s.

10. İsmayılov X.İ.Kitabxana-informasiya texnologiyaları (Dərs vəsaiti).B.: Nurlar, 2009.-312 s.
11. İsmayılov X.İ. Kitabxana menecmentinin əsasları: dərs vəsaiti. Bakı, 2005.-199 s.
12. İsmayılov.X.İ. İsmayılov.N.İ. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının biblioqrafik informasiya təminatı.// Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri: ali məktəblərəarasıelmi məqalələr məcmuəsi.-Bur.7.-Bakı: Mütərcim, 2007.-s.318-320.
13. İsmayılov N.İ Azərbaycan biblioqrafiyasının biblioqrafiyası: Biblioqrafik vəsaitlərin göstəricisi / Elmi red.: Z.H.Əliyev. Bakı: Mütərcim, 2003, 111 s.
14. İsmayılov.N.İ. Azərbaycanda kitabxana-biblioqrafiya ehtiyatlarının yerləşməsi və istifadəsinin bəzi məsələləri.// Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-B.: BUN, 1999, -№1, s. 94-100.
15. İsmayılov.N.İ. Azərbaycanın kitabxana-biblioqrafiya ehtiyatı// Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi- nəzəri və təcrübi jurnal.-B.: BUN, 1998.-№2, -s. 81-89.
16. İsmayılov N.İ., Ağayeva X. Regionların sosial-iqtisadi inkişafının informasiya təminatı həyata keçirilir// Azərbaycan qəzeti, 2010, 13 noyabr.-s.6.
17. “Kitabxanaların fəaliyyəti haqqında” statistik müayinənin nəticələri barədə. Statistik bülleten. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi.-Bakı.-2009.-88s.
18. Məmmədov Z.S. Regionların sosial-iqtisadi inkişaf problemləri. B.: Elm, 2007.- 465 s.
19. Vəzirova R.Ə Cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasında biblioqrafik xidmətin rolu //BDU-nun Xəbərləri: Humanitar elmlər seriyası.-2003.-№4.-S.272-276.
20. Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunun MKS-lərinin 2010-2017-ci il hesabatları.
21. Regional kitabxana məlumat mərkəzinin 2010-2017-ci il hesabatı.

Rus dilində

22. Biblioqrafiçeskae rabota v biblioteke: orqanizaşiai metodika: Uçebnik.-M., 1990.-256 s.
23. Standartı po biblioteçno mudel i biblioqrafii.-M., 1985.-280 s.

Məqalə “Kitabxana resursları və informasiya axtarış sistemləri kafedrası”nın 07 dekabr2018-ci il tarixli 04 saylı iclasında çapa məsləhət bilinmişdir